

Eliane Reyes

Vrouw en muziek

Zo ongelooflijk kan het leven toch niet zijn? Het relaas van haar jeugd lijkt geschreven door een romancier, maar wie Eliane Reyes nu ontmoet, begrijpt al snel dat het werkelijk zo moet zijn geweest. Want met haar zeldzame muzikale intuïtie en haar genereus temperament is ze nog altijd dezelfde. Ze kan nog altijd blozen om een compliment, onbevangen en open zijn de vrouw en de pianiste een en hetzelfde personage.

YOSHIE KUNAWANA

Nog voor haar geboorte was er muziek. Haar moeder, zwanger, studeerde voor haar eind-examen op het conservatorium. Drie jaar oud, haar eerste contact met de piano, speelde Eliane met één vingertje het *poco allegretto* uit Brahms' Derde symfonie en *Jesu bleibet meine Freude*, gehoord van Dinu Lipatti, die haar tot op de dag van vandaag zo dierbaar zou blijven als een symbool van hoop en menselijkheid. Met vijf jaar gaf Eliane haar eerste concert. Voor een wonderkind niet abnormaal, misschien wel dat het op aanbeveling van Jörg Demus was, maar de biograaf vond pas werkelijk inspiratie toen een leerlingetje van Eliane's moeder moest optreden in Ecole des Fans, een populair televisieprogramma. Eliane ging vooral mee omdat ze hoopte een glimp op te vangen van zanger Claude François. Ze hield van popmuziek en was gek van Jacques Brel. Het wachten in de tv-studio tussen de opnames duurde haar echter veel te lang en nieuwsgierig vond ze al snel een piano in de coulissen. Thuis speelde ze alle walsen van Chopin en opeens was er een dame die haar aansprak: 'Wie ben jij? Dat is mooi zoals jij speelt.' Eliane kende de dame niet, maar het was Brigitte Engerer, de befaamde pianiste, de hoofdgast in het tv-programma. Engerer regelde dat Eliane de volgende week in het programma zou optreden. Toen was Cyprien Katsaris de gast. Eliane kende ook hem niet, ze beantwoordde braaf de vragen van de presentator en speelde heel geconcentreerd een wals van Chopin omdat ze tussen de cadeautjes voor de jonge talenten haar zinnen had gezet op het zwembad. Ze kreeg voortaan af en toe les van Brigitte Engerer, inmiddels bevriend met haar moeder, die trouwde met Jean-Claude Vanden Eynden. Eliane's vader van Mexicaanse afkomst, had ze nooit gekend en Vanden Eynden werd haar leraar. Overigens zijn bij YouTube de prille optredens van Eliane allemaal nog te zien.

György Cziffra

Maar wacht, haar biograaf had nog een onverwachte wending in petto. Want wie kon vermoeden dat György Cziffra, de legendarische pianist, het programma zag op tv en Eliane en haar moeder uitnodigde te komen naar Senlis, voor een auditie. Daar speelde ze, in afwachting van de maestro alvast een wals van Chopin. Toen ze klaar was hoorde ze een stem

vanuit de kapel. 'Une autre!' Nog een! Eliane gehoorzaam en als in een ritueel herhaalde zich dit veertien keer. De stem van achter in de kapel kwam naar voren. Het was Cziffra zelf, die aangedaan verklaarde: 'Een schaap met vijf poten!' De kleine Eliane begreep niet dat de maestro haar prees als een 'alleskunner' en ze huilde bijna, ze was toch geen dier...

Kwam het nog goed met Cziffra? Eliane Reyes lacht: 'Ja, hij heeft me vijf jaar lang les gegeven. Ik heb eigenlijk spijt dat ik niet wat ouder was, ik was te jong om alles te begrijpen wat hij zei en ook te jong voor een echte band met hem. Ik herinner me hoe hij een keer na een concert in juni, het was een beetje fris in de kapel, zijn jasje om mijn schouders legde. 'Je moet oppassen dat je geen tendinitis krijgt', zei hij. Ik vond dat wow!'

Besefte ze dat hij een levende legende was? 'Nee, hij was als een grootvader voor me. Ik wist niets over hem, zijn boek las ik pas later. Ik herinner me Liszts Jeux d'eau à la Villa d'Este. Ik zie nog zijn handen hoe hij het voordeed, en ik heb zijn crispy sound nog in mijn oren. Hij was heel vriendelijk, hij speelde soms jazz voor mij.' Ondertussen speelde Eliane ook met orkest. In Brussel met het Nationaal Orkest van België en in Amsterdam met het Koninklijk Concertgebouworkest o.l.v. van Sergiu Commissiona, ze was 10 jaar, de opname voor televisie is helaas zoekgeraakt. Het was voor Eurovisie, met Roberto Benzi en Pascal Rogé in de jury. Ze werd gekozen maar was te jong om officieel mee te doen. 'Ik was een soort attractie.' Herbert von Karajan schreef haar een brief met complimenten en de beste wensen voor de toekomst.

Martha Argerich

Laten we de fantasievolle biograaf nog even aan het werk zetten. Op een avond, Eliane was net veertien geworden, zag ze bij haar grootmoeder thuis een pianiste op televisie met het tweede concert van Chopin. Ze was dat concert zelf aan het instuderen en ze was totaal gefascineerd door die mysterieuze vrouw met prachtig lang zwart haar. Zet leek wel een Godin. Inmiddels had ze les op het conservatorium in Brussel en een vriendinnetje wees haar de weg: 'O, Martha Argerich, die woont daar', en ze wees naar een huis vlak bij de school.' Ondertussen had teenager Eliane zich al een motto van René Char als levensfilosofie aangemeten: 'Impose ta chance, serre ton bonheur et va vers ton risque. A te regarder, ils s'habitueront.' [Pak je kansen, omarm je geluk en ga je risico aan. Ze zullen eraan wennen naar je te kijken.]

Eliane: 'Ja ik heb er een hekel aan als mensen zeggen "dit is niet het juiste moment, ik ben er niet klaar voor." Net als in de liefde, als je van iemand houdt, dan is het altijd het juiste moment. Ik volg mijn hart, ook in de muziek.'

Ze wist ook dat Argerich net jarig was geweest en ze wilde Happy Birthday gaan zeggen. Ze belde aan, een dame deed open en Eliane vroeg of ze mocht voorspelen. 'Kom maar binnen', zei de dame, die zich niet bekend maakte. Ze speelde Jeux d'eau van Ravel. De dame was ontroerd en zei dat dat werk van Ravel haar eerste opname was geweest toen ze zeventien was. Eliane speelde nog Chopins Tweede scherzo en het begin van de Phantasiestücke opus

12 van Schumann. Eliane begreep dat het Argerich zelf was, maar vond het vooral fijn omdat Argerich twee dagen eerder jarig was dan zij en dat ze ook van katten hield. Ze bleven in contact, speelden quatre-mains, Argerich stelde Eliane voor aan Alan Weiss bij wie ze later studeerde en liet haar optreden in haar festival in Lugano. Een vriendschap voor het leven was geboren.

'Ik volg mijn hart, ook in de muziek.'

Vladimir Ashkenazy

Argerich volgde het wel en wee van Eliane op de voet en speelde samen met Vladimir Ashkenazy een cruciale rol toen Eliane achttien, negentien jaar oud, overwoog te stoppen met de piano. 'Ik wist niet of het mijn keuze of die van mijn ouders was om pianist te worden. Als wonderkind neem je zelf niet die beslissing, je speelt bijna als een machine, niet bewust.' Ze kreeg een zoon, studeerde in Berlijn, samen met Renaud Capuçon waren ze de enige twee Walen op de Hochschule. Ze kwamen in contact met Vladimir Ashkenazy. 'Ik zei dat ik dankzij hem piano speelde, omdat mijn moeder tijdens haar zwangerschap altijd naar zijn opname van de walsen van Chopin luisterde. Neem daarbij dat ze in 1956 was geboren, het jaar waarin Ashkenazy het Elisabethconcours won, en het was logisch dat hij, samen met Dinu Lipatti, haar idool zou worden. Dat amuseerde hem en ik mocht voor hem spelen, Humoreske opus 20 van Schumann. Wel een beetje vreemd, hij verstopte zich... misschien wilde hij me niet afleiden of wilde hij kunnen weggaan mijn spel hem niet beviel...'

Later schreef Ashkenazy een kort briefje: 'In the last few years, nobody has impressed me as much as this young pianist, she is already a real artist and deserves all the help to establish herself publicly.'

Met die aanmoedigingen van Argerich en Ashkenazy en na enkele masterclasses van Sebök en Perahia waren er inmiddels zoveel grote pianisten die in haar geloofden dat ze niet anders meer kon. 'Veel vrienden, wonderkinderen, zijn gestopt, omdat hun leraren zeiden "als je stress hebt, ben je niet geboren om pianist te zijn". Dat is zo onwaar! Ik probeerde alles om weer blij te kunnen spelen: meditatie, yoya, taichi, hypnose, Bachflowers, Feldenkreis. Ik kende mijn stukken maar ik schaamde me dat mensen naar me keken, ik wilde niet in het middelpunt van de belangstelling staan. Ik begrijp heel goed waarom Richter in het donker speelde. Toch wilde ik ook graag de muziek delen met het publiek. Nu heb ik een andere filosofie, ik ben niet meer bang, het publiek is voor mij als een vriend, net als de musici waarmee ik kamermuziek speel. Dus ik omarm het publiek en de stress is weg, want mensen komen toch omdat ze mij graag willen horen en ze komen voor de schoonheid van de muziek.'

Kinderen

Net zoals gesprekken met Herbie Hancock, samen spelen met Ivry Gitlis, Misha Maisky of José van Dam, concerten voor Simone Veil of de keizerlijke familie in Japan, haar inspireerden, zo fascineren jonge mensen eveneens. 'In Brussel en Parijs geef ik op het conservatorium piano, kamermuziek en harmonieeler. Dat laatste gaat me gemakkelijk af. Voor een recente CD leerde ik Liebestod van Liszt in één dag, en dan speel ik het in alle toonaarden om te checken of ik het werkelijk beheers.'

Het is allemaal een kwestie van balans. 'Ja, met meer concerten zou ik minder lesgeven, maar ik houd van lesgeven en van mijn leerlingen, ik wil ze iets meegeven voor het leven. Vaak zie je dat pedagogen met hun leerlingen omgaan alsof het hun eigen kinderen zijn, maar je moet een beetje afstand houden. Als een leerling van een ander beter speelt, geef ze een kans! Een concours moet gaan om de ervaring, om de feedback van een jury, die jonge pianisten zitten nog volop in een leerproces. Ik was laatst juryvoorzitter van het concours in Épinal. Dat was een heel mooie ervaring. We hadden vier finalisten, geen prijswinnaars van grote concoursen, geen pupillen van beroemde leraren. Die waren er allemaal wel, maar we hebben ze niet gekozen. Ik zie nu tijdens concoursen ook veel meer een vriendschappelijke sfeer tussen de kandidaten onderling dan een jaar of tien geleden.'

jezelf te beschermen, je kunnen terugtrekken uit de hectiek van het leven. Daarbij moet je natuurlijk alles weten over de muziek maar uiteindelijk is er voor mij maar één manier om iets te spelen. Dat komt neer op een mystieke band met de componist, maar ook met het publiek. Ik speel zoals ik bent, soms met teveel passie, net zoals in het echte leven, maar alleen dan is het authentiek. Ik wil me in het dagelijks leven niet anders gedragen dan in mijn muziek. Als je mij wil leren kennen, luister naar mijn muziek.'

De komende periode verschijnen drie nieuwe CD's: Rachmaninoff Cellosonate, met Ivan Karizna (cello) en Eliane Reyes: Archives du Nohant Festival Chopin, Vol. 3, samengesteld door Byron Janis (Soupir Editions), muziek van Nicolas Bacri met Elizabeth Balmas (viool), (Passavant Music) en muziek van Vincent d'Indy met Gaëtane Prouvost (EnPhases) Samen met Jean-Claude Vanden Eynden, Yannick Van de Velde en Pierre Dubuisson organiseert Eliane Reyes een concertserie in het auditorium van Musées royaux des Beaux-Arts in Brussels. (vanaf 24 mei alle info op: www.musicorum.be)

ERIC SCHOONES

'De natuur, de wind, de stilte, alles is muziek.'

Het leven

Ze maakte 21 CD's en haar opname van de walsen van Chopin is een hoogtepunt in de discografie. Ze groeide op met die walsen maar wachtte heel lang met de opname. 'Was ik er klaar voor? Kun je de walsen nog opnemen na Rubinstein en Lipatti? Maar ik heb ze allemaal gestudeerd met Cziffra en wilde een CD maken ter nagedachte-nis aan hem. Ik zou nooit de Hammerklaviersonate willen opnemen. Why me? Ik zou een complex hebben met al die geweldige opnames die er al zijn. Ik speel het standaard repertoire wel op concerten maar voor opnames kies ik liever voor ontdekkingen zoals van Benjamin Godard. Hij is de Franse Chopin. Zijn Tweede sonate hoor je terug in de Orgelsymfonie van Saint-Saëns, waarom speelt niemand die muziek? En Alexandre Tansman, iedereen kent de kinderstukjes maar zijn muziek is zo diep en melancholie. Het leven is soms zo oneerlijk. Hij kende Chaplin, Heifetz, de Belgische koning, maar ook hij is bijna vergeten.'

En live? 'Ja ik houd niet van teveel gemonteerde opnames. Een CD moet zijn zoals een concert, zoals het leven zelf, zoals de natuur, de wind, de stilte, alles is muziek. Luister naar de Vierde Ballade van Chopin door Josef Hofmann, de Barcarolle door Benno Moise-witsch, zo is het leven. Net als Héléne Grimaud, we studeerden samen bij Jacques Rouvier, houd ik van de natuur. Je moet, om

YOSHIE KUWAYAMA